

СТАНОВИЩЕ НА НАУЧЕН ТРУД ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

От доцент доктор Елена Борисова Тарашева, НБУ, хабилитирана в направление 2.1. Филология, за придобиване на научната степен „доктор“ по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по, с кандидат Ваня Любомирова Кацарска.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертацията проследява изграждането на учебна програма за преподаване на английски език на военни пилоти и ръководители на движението, в която фокусът е върху повишаване на комуникативната компетентност. Значимостта на проблема е голяма, тъй като става въпрос за нова сфера на приложение на чуждоезиковото обучение – при пилоти и ръководители на въздушния трафик, които участват в мисии на НАТО в мултикултурна среда. На практика, професионалните им задължения не могат да бъдат изпълнени без ефективна комуникация, където английският език е неразделна част. От друга страна, специфичният авиационен език е добил специален статут в рамките на английския – с особен лексикален състав и граматични структури, които според примерите, приведени от докторантката, твърде често са трудно разбираеми извън професионалната общност. Но от този език зависи избягването на инциденти и поддържането на сигурността на полетите. Присъединяването на България към Северноатлантическия договор доведе до възникване на нови понятия и дейности, до нови форми на комуникация и субординация, които трябва да рефлектират в съответните езикови форми. Така чуждоезиковото обучение приема формата на тренировъчен форум за осмисляне на новите реалности и прилагането им в комуникативните практики.

На второ място, чуждоезиковото обучение трябва да отразява потребностите на обучаемите и да бъде най-близко до комуникативната среда, в която ще се ползва. Нищо не е по-демотивиращо от безличната, всеобхватна и неспециализирана рамка, в която се движи обучението по език ниво след ниво. Добре е за обучаващите да се запознаят с потребностите на обучаемите, да видят ежедневието им, комуникативните ситуации, в които ще ползват езика. Затова активното отношение към създаване на учебна програма е амбициозна и много ползотворна стъпка по отношение на процеса на обучение.

На трето място, поставянето на компетентностите в центъра на обучението и връзката между професионални и езикови компетенции представляват модерен подход в преподаването, който помага за органично вписване на езиковите умения в професионалната функционалност. Дефинираният комплекс на компетентности за целите на оценяването: знания, умения и нагласи е представен по различен начин и във връзка с професионалното развитие на обучаемите. Намирам това за значимо постижение в рамките на чуждоезиковото обучение, което традиционно е декоративно допълнение, но не и част от способностите.

2. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Докторантката извършва три дейности, които водят до съставяне на учебна програма по английски език: провежда дискусия във фокус група относно потребностите на обучаемите, наблюдава работата на пилоти и ръководители на въздушен трафик в естествената им среда и анкетира военни специалисти, преподаватели по език и обучаеми относно адекватността на предложените дейности в програмата. Данните от трите инструмента са систематизирани, анализирани и обобщени. В резултат, виждаме постановки за съставяне на програма, но не и самата програма. Всъщност, програмата е собственост на военната академия, а дисертационният труд дава теоретичната рамка на създаването.

Работата започва с обширен преглед на литературата, който включва описание на езика на авиацията като особен обект за наблюдение. Преглеждат се и някои от компетенциите, свързани с езиковата. Сред тях са межкултурната и комуникативната компетентност. Цитираната Европейска езикова рамка предлага и други компетентности, но те са останали встрани от разглеждането, за да се обвърже моделът с професионалните компетентности на пилоти и ръководители въздушно движение.

На следващия етап се разглежда инструментариума на изследването. Като философска база се определя теорията за езиковите игри на Витгенщайн, според която осмислянето на действителността стана чрез езика. Прави се и обобщение на съществуваща методика на съставяне на учебни програми.

Емпиричните данни, осмислянето им и заключението са представени в последната глава. Поставената цел е постигната чрез ползваните инструменти. По-проблемна е презентацията на изследването в текст. Огледалната структура на поставените задачи в началото на дисертацията и заключенията в края не е спазена. Формулираната хипотеза в началото е забравена накрая. Литературните препратки се явяват дори в самото заключение чрез модела на швейцарско сирене, който пропуска на следващо ниво чрез отворите на предходното. Връзката между литературата, представена в първата глава, дизайна на инструмента на изследване и получените резултати не е много ясна. Въпреки това, движението през литературни източници, проведените дейности във фокус група, наблюдението и анкетите са съществен фактор в развитието на научната мисъл на кандидатката.

3. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Обемът на литературата по съставяне на учебна програма е внушителен. Обзорът води до методиката на изследването. Така докторантката мотивира учебната програма, основана на комуникативни умения. Все пак, струва ми се, че този избор няма нужда от теоретична мотивация, тъй като засяга единствено кандидатката. Читателят на работата е готов да разреши такъв избор дори и без преглед на алтернативите.

По отношение на описанието на авиационния език, личи лека дезорганизираност. Един филолог би очаквал да види описание на лексикалното богатство, морфологичната структура, синтактичната организация и текстовите особености. Твърдения, че „интонация няма“, последвани от обяснения за паузите, тоническите единици и ударенията са зле премерени, тъй като изразяването на емоция не е единствената същност на интонацията. Предвид факта, че

кандидатката защитава докторантура по педагогика, а не по филология, пропускът не е така съществен. Все пак, ако беше представена една стройна структура на езика, организирането на единици за преподаване би било по-убедително.

Представянето на конструкта за оценяване започва от понятието „компетенция“, в контраст с „продукция“ на Чомски. В теорията на тестирането ясно се подчертава разграничение между понятието на Чомски и комплекса от знания, умения и нагласи, известни като „компетенция“ при оценяването. Свързването на двете понятия се мотивира от кандидатката с понятието за комуникативна компетентност на Дел Хаймс, възникнало в спора между двамата дали езикът е ментална реалност, породена в съзнанието на човека или социално явление, споделяно в езикови групи. Самото изложение води до отхвърляне на „вътрешния“ езиков модел на Чомски. Затова бих предложила изключването му от самото начало.

Плурилингвистичната компетентност, дефинирана в Европейската рамка на езиците присъства в описанието на комуникативните компетентности. Внушението, че преподаването на език „често се превръща в преподаване на култура“ всъщност изключва разбирането на културата като пласт в езика, че всеки език се вгражда в мрежа от езици в съзнанието на учещия, а не като отделна и независима система – което е същността на плурилингвизма.

Несполучливо е и съчетаването на модела на межкултурна компетентност, създаден от М. Байръм и институционалната култура на Г. Хофстеде. При Байръм става въпрос за рефлексивност, договаряне на нормите за общуване и разбиране, непредубеденост и отричане на стереотипите, докато Хофстеде тренира межкултурна компетентност на базата на изградени от него, на практика, стереотипи. Двата модела дефинират културата по различен и взаимоизключващ се начин, затова включването им в един модел е прекалено еkleктично, макар да създава усещане за изчерпателност.

4. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.¹

Кандидатката декларира теоретичен принос към описанието на език за специални цели, а в практически план – свързването на четири вида компетентности, както и изграждането на модел за създаване на учебни програми. Като методологични приноси отчита създаването на учебно съдържание, което е интересно, разнообразно и тясно свързано с приложението на езика.

Приемам валидността на тези твърдения, независимо от посочените неточности, тъй като те засягат презентацията на дисертацията, а не същността на емпиричното изследване и крайния резултат.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Кандидатката е представила шест публикации по темата. Първата е за езикови формули, публикувана в журнал за преподаване на специализиран език. Има публикация за съставяне на учебни програми, същността на авиационния английски, културната сензитивност, както и

¹ Отнася се за научната степен „доктор на науките“.

участие в сборник на факултета по сигурност, логистика и управление на Военно-технологичния институт във Варшава, където е специализирала. С това се покриват всички аспекти, включени в дисертационния труд.

6. Цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Представени са седем цитирания: в бразилски списания и дисертации и в полско издание. Представянето не дава добро описание на списанията, но това може да се поправи от кандидатката, следвайки стила на цитиране, приет в НАЦИД.

7. Мнения, препоръки и бележки.

Работата представя широк обхват на проучени научни публикации относно писането на учебни програми, компетенциите, свързани с езиковата, описанието на авиационния английски език, преподаването на език за специални цели.

Проведени са анкети, наблюдения, дискусии във фокус група. Всичко това е дало нужния опит в научна дейност, необходим за присъждане на образователната и научна степен ДОКТОР.

8. Заключение с ясно формулирана положителна или отрицателна оценка на дисертационния труд.

В заключение, оценката ми за представените материали е положителна. Смятам, че кандидатката може да получи докторска степен и да продължи развитието си като рефлексивен професионалист в областта на педагогиката.

Дата 10.04.2021

Подпис.....
